

Wacław Dubiański

Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1975

Jeszcze do niedawna historyk, podejmując badania nad strukturami aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim po II wojnie światowej, musiał liczyć się nie tylko z problemami związanymi z niepełną identyfikacją kadry kierowniczej w jednostkach terenowych, ale i z tym, że nie do końca kompletny był także wykaz lokalizacji terenowych placówek UB¹. Kolejny problem w opisywaniu działalności rozpoznanych już siedzib UB, a następnie referatów do spraw SB stwarzał brak ustaleń dotyczących ram czasowych funkcjonowania konkretnych placówek, gdyż nie zawsze działały one przez cały omawiany okres. W trakcie licznych reorganizacji służb dochodziło do likwidacji jednostek lub zakładania nowych. W związku z tym nieprecyzyjne często były także nazwy, pod jakimi urzędy występowały w różnych okresach².

Dla systematyzacji zarysowujących się problemów zamieszczono w niniejszym tekście tabelę. Spełnia ona trojakić zadanie. Po pierwsze, wyszczególnia miejscowości województwa śląskiego/katowickiego, gdzie w okresie 1945–1975 funkcjonowały struktury aparatu bezpieczeństwa. Po drugie, wskazuje ramy czasowe działalności jednostek w wymienionych miejscowościach. Po trzecie, określa nazwy, pod jakimi

¹ Z nielicznych opracowań, dotyczących pracy urzędów bezpieczeństwa w województwie śląskim, o funkcjonowaniu placówek resortu w konkretnych miejscowościach najczęściej można dowiedzieć się przy okazji omawiania działalności funkcjonariuszy bezpieki w nich zatrudnionych (zob. np.: M. Piotrowski, *Ludzie bezpieki w walce z Narodem i Kościołem. Służba bezpieczeństwa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–1978*. Centrala, Lublin 2000; A. Dziurok, *Śląskie rozrachunki: władze komunistyczne a byli członkowie organizacji nazistowskich na Górnym Śląsku w latach 1945–1956*, Warszawa 2000; Z. Woźniczka, *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach (1945–1956)*, „Kronika Katowic”, t. 8, s. 140–177; W. Dubiański, A. Dziurok, *Kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa w województwie śląskim w latach 1945–1946* [w:] „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski, T. Łabuszewski, Warszawa 2005, s. 135–163; W. Dubiański, *Struktura PUBP/PUdsBP w Zawierciu w latach 1945–1956*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1, s. 35–70).

² W wydanych do tej pory publikacjach poświęconych resortowi bezpieczeństwa nie ma wielu wzmianek na temat urzędowego nazewnictwa jego placówek w województwie śląskim. Brak w nich również informacji na temat dokonywanych reorganizacji zarówno w kwestii nazewnictwa, jak i tworzenia czy likwidacji urzędów. Najczęściej zmiany w nazewnictwie nie są w ogóle uwzględniane, a „uniwersalny” skrót UB rozwiązuje problem właściwej nazwy placówki.

Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa...

działały placówki bezpieczeństwa w tych miejscowościach. Jako uzupełnienie w dodatkowej kolumnie pokazano w sposób przybliżony obsadę kadrową urzędów bezpieczeństwa, gdyż i w tym zakresie występowały znaczne rozbieżności.

Decyzją ministra bezpieczeństwa publicznego Stanisława Radkiewicza w rozkazie personalnym nr 16 z 21 stycznia 1945 r. powołano grupę operacyjną dla województwa śląskiego. W jej skład obok grupy inicjatywnej, mającej utworzyć zręby Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach, wcielono także terenowe grupy operacyjne przeznaczone do tworzenia lokalnych placówek UB. Grupy takie stworzono dla powiatów: katowickiego, bielskiego, cieszyńskiego, frysztackiego, lublinieckiego, pszczyńskiego, rybnickiego, tarnogórskiego oraz dla miasta Chorzów³.

W przypadku powiatów cieszyńskiego i rybnickiego organizacja w nich struktur aparatu bezpieczeństwa była tymczasowo niemożliwa z powodu trwania okupacji (powiatu rybnickiego do marca, a cieszyńskiego do maja 1945 r.). Upadły także plany powołania Urzędu Bezpieczeństwa w powiecie Frysztat z powodu jego przejścia przez administrację Republiki Czechosłowackiej. W lutym 1945 r. władzy WUBP w Katowicach podporządkowano dotychczasowe powiaty województwa kieleckiego: będziński i zawierciański⁴. Do nowego województwa śląskiego przyłączono także powiaty Śląska Opolskiego⁵.

W ciągu pierwszego półrocza 1945 r. na terenie ówczesnego województwa śląskiego skryształizowała się sieć placówek UB. Na obszarze tożsamym z obecnym województwem śląskim, obejmującym tereny: Górnego Śląska, Zagłębia Dąbrowskiego i Podbeskidzia, rozpoczęło działalność aż 26 urzędów bezpieczeństwa publicznego. Obok jednego urzędu wojewódzkiego funkcjonowało 10 powiatowych urzędów bezpieczeństwa publicznego i aż 15 miejskich urzędów bezpieczeństwa publicznego. Niejednokrotnie, jak miało to miejsce np. w przypadku Będzina, Bielska czy Zawiercia, na terenie jednego miasta działały zarówno PUBP, jak i MUBP.

Na przełomie 1945 i 1946 r. nastąpiła reorganizacja licznej grupy urzędów. Obok MUBP i PUBP, pojawiły się jeszcze urzędy bezpieczeństwa publicznego na miasto i powiat (UBP na MiP). W ten sposób połączono urzędy m.in. w miejscowościach, gdzie do tej pory występował dualizm PUBP i MUBP. Znaczną większość MUBP rozwiązano i wcielono do odpowiednich PUBP, co w aż sześciu przypadkach spowodowało likwidację urzędów. W efekcie pod koniec 1946 r. na wspomnianym terenie pozostał: 1 WUBP, 7 PUBP, 3 MUBP i 5 UBP na MiP⁶. Nazwa urząd bezpieczeństwa na miasto i powiat została szyb-

³ AIPN, 0990/2, Rozkazy personalne MBP, 1945, t. 1, k. 40–43.

⁴ AIPN Ka, 0175/1, Rozkazy personalne WUBP w Katowicach, 1945.

⁵ WUBP w Katowicach podporządkowano 12 PUBP na Śląsku Opolskim: Brzeg, Głubczyce, Grodków, Kluczbork, Koźle, Namysłów, Niemodlin, Nysa, Olesno, Opole, Prudnik i Strzelce. Poniższa tabela nie obejmuje zmian przeprowadzanych w opolskich urzędach bezpieczeństwa.

⁶ W całym kraju od tego czasu funkcjonowało zaledwie 5 miejskich urzędów bezpieczeństwa publicznego: Chorzów, Sosnowiec i Zabrze w województwie śląskim oraz Gdynia i Zakopane. (AIPN Ka, 058/63, Dyslokacja urzędów bezpieczeństwa publicznego wg województw Rzeczypospolitej Polskiej, 18 VII 1950, k. 2–5). Jako pierwszy przemianowano z MUBP na UBP na MiP urząd w Bytomiu. Naj-

Struktury

ko wycofana z użytku. Już 1 listopada 1947 r. urzędy określane tym mianem powróciły do pierwotnej nazwy powiatowy urząd bezpieczeństwa publicznego, co zunifikowało dotychczasową rozbieżność nazewniczą. Co więcej, zmiana nazwy z UBP na MiP na PUBP nastąpiła nawet w tych miejscowościach, w których przed 1946 r. urzędy posiadały status MUBP⁷.

W wyniku zmian w podziale administracyjnym kraju w 1950 r. z dotychczasowego województwa śląskiego wyodrębniono Śląsk Opolski, tworząc województwo opolskie. Z kolei do pozostałej wschodniej części województwa, określanego już jako katowickie, przyłączono z województwa kieleckiego powiat częstochowski. Dla katowickich struktur bezpieczeństwa oznaczało to wyjęcie spod kompetencji WUBP w Katowicach kilkunastu urzędów powiatowych i przejście nadzoru nad PUBP w Częstochowie.

W 1952 r. odnotowano kolejne zmiany w nazwach istniejących urzędów. W pięciu przypadkach doszło do zamiany nazwy PUBP na urząd bezpieczeństwa publicznego (UBP). Jednocześnie powołano do życia sześć nowych miejskich urzędów bezpieczeństwa publicznego, utworzono jeden nowy PUBP, a jeden z dotychczas funkcjonujących PUBP rozwiązano⁸.

W związku z likwidacją w grudniu 1954 r. Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego organem powołanym do nadzorowania aparatu bezpieczeństwa stał się nowo utworzony Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Na przełomie 1954/1955 r. w związku z reorganizacją jednostek doszło także do zmian nazewnictwa placówek terenowych UB⁹. Zmiany te polegały na dodaniu do dotychczasowych nazw słów „do spraw”. Odtąd PUBP stały się powiatowymi urzędami do spraw bezpieczeństwa publicznego (PUdsBP), a MUBP miejskimi urzędami do spraw bezpieczeństwa publicznego (MUdsBP). Od 1952 r. nazwa UBP przestała być używana, a urzędom tak dotąd określanym nadano miano PUdsBP. Organizacyjnie poza zmianami nazw odnotować należy utworzenie jednego nowego urzędu powiatowego (w Wodzisławiu Śląskim). W ciągu 1955 r. w przypadku kilku urzędów powiatowych nastąpiło ograniczenie ich rangi do powiatowej delegatury ds. bezpieczeństwa publicznego. Był to nowy rodzaj jednostki, którą powoływano w miejscowościach, gdzie nie było potrzeby utrzymywania dużych struktur wykonujących szersze działania operacyjne¹⁰. Po-

dłużej, do lipca 1946 r., istniał MUBP w Dąbrowie Górniczej, który ostatecznie wcielono do PUBP w Będzinie.

⁷ Tak było w przypadku Bytomia i Gliwic.

⁸ W czterech przypadkach nowe MUBP powołano do życia w miejscowościach, w których funkcjonowały już one w 1945 r. W dwóch przypadkach urzędy miejskie założono w zupełnie nowych miejscowościach (Nowy Bytom i Ruda Śląska). Podobnie nowy PUBP znalazł się także w miejscowości, w której dotąd organy bezpieczeństwa nie posiadały placówki (Kłobuck). Rozwiązaniem PUBP był urząd w Katowicach, który swoją siedzibę miał w Świętochłowicach.

⁹ W zdecydowanej większości przypadków zmiana nazwy odbyła się dopiero z dniem 1 IV 1955 r., jednak zdarzają się przypadki, że nowa nazwa pojawia się już w dokumentach wytworzonych pod koniec 1954 r.

¹⁰ Delegatury powiatowe powołano w przypadku Kłobucka, Lublińca, Pszczyny i Wodzisławia Śląskiego (przez krótki czas pracującego w randze PUdsBP). Specyficzny jest przypadek urzędu w Pszczy-

Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa...

nadto w wyniku reorganizacji w 1955 r. doszło do likwidacji 6 utworzonych w 1952 r. MUBP oraz powołania jednego nowego MUdsBP¹¹.

Koniec 1956 r. przyniósł kres funkcjonowania aparatu bezpieczeństwa jako instytucji samodzielnej. Umieszczony w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, prowadził odtąd swoją działalność w ramach komend Milicji Obywatelskiej. Funkcjonował tam w postaci referatów do spraw bezpieczeństwa, a od 1 kwietnia 1967 r. referatów do spraw służby bezpieczeństwa¹². Ponieważ zdarzały się przypadki zmian organizacyjnych, w tym także brzmienia nazw komend MO, przy których funkcjonowały wspomniane referaty, również ten element został ujęty w zapisie tabeli. W przeciwieństwie do wcześniejszych nazw placówek UB, różnorodność zmian w okresie 1957–1975 zawęzić można w zasadzie do trzech rodzajów: komend powiatowych MO, komend miejskich MO i komend miejskich i powiatowych MO.

Do poważniejszego ograniczenia liczby referatów do spraw bezpieczeństwa w terenie doszło tylko 1958 r., kiedy zlikwidowano sześć placówek¹³. Ponadto w 1959 r. rozwiązano Referat ds. Bezpieczeństwa w Nowym Bytomiu, a jego obowiązki przejął nowoutworzony Referat ds. Bezpieczeństwa w Rudzie Śląskiej. Naturalnym końcem działalności omawianych struktur aparatu bezpieczeństwa był 31 maja 1975 r., kiedy cała dotychczasowa struktura rozmieszczenia aparatu terenowego musiała ulec gruntownej reorganizacji w związku z reformą administracyjną kraju i likwidacją powiatów, w oparciu o które były dotąd rozbudowywane poszczególne placówki.

Jako element uzupełniający w tabeli uwzględniono wielkość przeciętnego zatrudnienia pracowników w poszczególnych urzędach bezpieczeństwa. Odnotowane wielkości zatrudnienia wskazują jednoznacznie, iż nie obowiązywały ściśle określone limity liczby przyjęć do pracy obejmujące wszystkie urzędy. Po 1952 r. rozpoczęło się stopniowe zmniejszanie obsady urzędów, ale w stosunku do okresu wcześniejszego uległa ona nieznacznemu obniżeniu. Zauważalny jest natomiast gwałtowny spadek liczby zatrudnionych w Służbie Bezpieczeństwa po 1956 r., kiedy z kilkudziesięciosobowych obsad urzędów w nowo tworzonych referatach pozostało kilku lub kilkunastu pracowników. Z upływem czasu,

nie. Początkowo na obszarze podległym PUdsBP w Pszczynie utworzono Delegaturę Powiatową w Tychach. Wzrost znaczenia Tychów jako miasta w powiecie spowodował, że urząd powiatowy przeniesiono z Pszczyny do Tychów, pozostawiając urzędowi pszczyńskiemu rolę delegatury. W 1956 r. powołano jeszcze jedną Delegaturę Powiatową w Myszkowie w powiecie zawierciańskim. Jednocześnie w 1956 r. rozpoczęły w województwie katowickim działalność 3 placówki określane jako Delegatura nr 16 w Czechowicach, Delegatura nr 18 w Łaziskach Górnych i Delegatura nr 19 w Mikołowie.

¹¹ Zlikwidowano MUBP w Mysłowicach, Siemianowicach, Szopienicach (ich obowiązki przejął nowo powstały MUdsBP w Katowicach), Nowym Bytomiu, Rudzie Śląskiej i Świętochłowicach (przejęte przez MUdsBP w Chorzowie). We wszystkich 6 wymienionych miejscowościach półtora roku później odtworzono struktury aparatu bezpieczeństwa w ramach referatów ds. bezpieczeństwa przy komendach MO.

¹² IPN Ka, 063/81, Rozkaz organizacyjny nr 032/Kt/67 o zmianach etatowych w organach MO.

¹³ Były to referaty ds. bezpieczeństwa w Kłobucku, Mysłowicach, Myszkowie, Siemianowicach, Szopienicach i Świętochłowicach. (IPN Ka, 058/169 t. 45, Zestawienie komend miejskich i powiatowych MO województwa katowickiego, w których zaszyły zmiany organizacyjne w okresie 1956–1975, b.p.)

Struktury

zwłaszcza w drugiej połowie lat sześćdziesiątych i pierwszej połowie lat siedemdziesiątych, zauważalny stał się ponowny wzrost liczby zatrudnień funkcjonariuszy SB. Nie osiągnął on jednak tak wysokiego stopnia, jak przed 1956 r.¹⁴

Omówienie powyższe nie porusza w sposób szczegółowy wielu zagadnień istotnych dla reorganizacji służb bezpieczeństwa. Założeniem przyjętym przez autora było przede wszystkim zaprezentowanie umiejscowienia pełnej sieci placówek terenowych aparatu represji, występujących w okresie 1945–1975 w regionie śląsko-zagłębiowskim. Skupiono się głównie na ukazaniu ewoluowania nazewnictwa oraz zagęszczenia występowania urzędów w regionie w określonych przedziałach czasowych. Jako element dodatkowy zaprezentowano wielkość zatrudnienia w terenowym aparacie bezpieczeństwa. Tabela poniższa powinna w związku z tym pozwolić potencjalnym badaczom dziejów najnowszych na pominięcie żmudnej fazy poszukiwań związanych z ustalaniem: gdzie, kiedy i pod jaką nazwą funkcjonowały placówki aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1975.

Struktury aparatu bezpieczeństwa w woj. śląskim/katowickim 1945–1975

1. Wojewódzkie struktury aparatu bezpieczeństwa

1945–1954 Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach/Stalinogrodzie
1954–1956 Wojewódzki Urząd ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Stalinogrodzie
1956–1975 Struktury Służby Bezpieczeństwa w KW MO w Katowicach

2. Terenowe struktury aparatu bezpieczeństwa

Miejscowość	Okres funkcjonowania	Nazwa	Przeciętne zatrudnienie
Będzin	1945	Istniały jednocześnie MUBP i PUBP	
	I 1946–31 X 1947	UBP na MiP	85–90
	1 XI 1947–30 IV 1952	PUBP	
	1 V 1952–1954 1955–1956	UBP PUdsBP	80

¹⁴ AIPN, MBP, 2343, Stany etatowe powiatowych urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie śląskim/katowickim; AIPN Ka, 058/169, t. 41, Stany etatowe terenowych referatów ds. bezpieczeństwa MO w województwie katowickim [1956–1962], b.p.; *ibidem*, t. 42, Stany etatowe terenowych referatów ds. bezpieczeństwa MO w województwie katowickim [1962–1967], b.p.; *ibidem*, t. 43, Stany etatowe terenowych referatów ds. bezpieczeństwa MO w województwie katowickim [1967–1973], b.p.; *ibidem*, t. 44, Stany etatowe terenowych referatów ds. bezpieczeństwa MO w województwie katowickim [1973–1975], b.p.

Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa...

	27 XII 1956–1 II 1965	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	13–22
	1 II 1965–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KMiP MO	
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KMiP MO	22–30
Bielsko	1945	Istniały jednocześnie MUBP i PUBP	
	I 1946–31 X 1947	UBP na MiP	75
	1 XI 1947–30 IV 1952	PUBP	
	1 V 1952–1954	UBP	
	1955–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–1 VII 1965	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	10–19
	1 VII 1965–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KMiP MO	
Bytom	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KMiP MO	19–31
	1945 (do 15 XII)	MUBP	
	15 XII 1945–31 X 1947	UBP na MiP	85
	1 XI 1947–30 IV 1952	PUBP	
	1 V 1952–1954	UBP	70
	1955	PUdsBP	
	1955–1956	przemianowany na MUdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	15–22
Chorzów	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	22–27
	1945–1954	MUBP	66–70
	1955–1956	MUdsBP	50
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	14–24
Cieszyn	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	24–27
	1945–1954	PUBP	70
	1954–1956	PUdsBP	50–55
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	8–17
Czechowice	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	17
	1956	Delegatura nr 16	
Czeladź	1945–1946	MUBP – rozwiązany i podporząd- kowany UBP na MiP Będzin	
Częstochowa	1945–1950	w strukturach WUBP Kielce	
	1950–30 IV 1952	PUBP	90
	1 V 1952–1954	UBP	
	1955–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–31 X 1964	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	20–43
	1 XI 1964–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KMiP MO	
Dąbrowa Górnicza	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KMiP MO	43–54
	1945–VII 1946	MUBP – rozwiązany i podporząd- kowany UBP na MiP Będzin	
Gliwice	1945	MUBP	
	I 1946–31 X 1947	UBP na MiP	90–95
	1 XI 1947–30 IV 1952	PUBP	

Struktury

Miejscowość	Okres funkcjonowania	Nazwa	Przeciętne zatrudnienie
Gliwice	1 V 1952–1954	UBP	95
	1955–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	14–25
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	25–37
Katowice/ Stalinogród	1945–1946	MUBP	
	1 IV 1955–1956	MUdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967 1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	
Katowice	1945–30 IV 1952	PUBP	120
Kłobuck	1 V 1952–30 IV 1955	PUBP	42
	1955	PUdsBP	
	1955–1956	PDdsBP	
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO – rozwiązany i podporządkowany KM MO w Częstochowie	5
Lubliniec	1945–1954	PUBP	55
	1955	PUdsBP	35
	1955–1956	PDdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	5–9
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	9–10
Łaziska Górne	1956	Delegatura nr 18	
Mikołów Mysłowice	1956	Delegatura nr 19	
	1945–1946	MUBP – rozwiązany i podporząd- kowany PUBP Katowice	
	1 V 1952–31 III 1955	MUBP – rozwiązany i podporząd- kowany MUdsBP w Katowicach	23
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO – rozwiązany i podporząd- kowany KM MO w Sosnowcu	5
Myszków	1956	PDdsBP	10
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO – rozwiązany i podporządkowany KM MO w Zawierciu	5
Nowy Bytom	1 V 1952–31 III 1955	MUBP	30
	27 XII 1956–1 VII 1959	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO – wcielony do KM MO w Rudzie Śląskiej	6
Pszczyna	1945–1954	PUBP	60–65
	1954–1955	PUdsBP	80
	1955–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	5–8
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	8–9
Racibórz	1945	PUBP	
	I 1946–31 X 1947	UBP na MiP	
	1 XI 1947–1950	PUBP – wcielony do woj. opolskiego	

Rozmieszczenie placówek aparatu bezpieczeństwa...

Ruda Śląska	1 V 1952–30 III 1955	MUBP – rozwiązany i podporządkowany MUdsBP Chorzów	22–23
	1 VII 1959–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	8–13
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	13–15
Rybnik	1945–1954	PUBP	70
	1954–1956	PUdsBP	75–80
	27 XII 1956–30 VI 1959	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	8–16
	1 VII 1959–31 III 1967		
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KMiP MO	16–24
Siemianowice	1945–1946	MUBP – rozwiązany i podporządkowany PUBP Katowice	
	1 V 1952–31 III 1955	MUBP – rozwiązany i podporządkowany MUdsBP w Katowicach	28
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO – rozwiązany i podporządkowany KM MO w Katowicach	5
Sosnowiec	1945–1954	MUBP	65
	1955–1956	MUdsBP	55
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	7–17
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	17–21
Szopienice	1945–1946	MUBP – rozwiązany i podporządkowany PUBP Katowice	
	1 V 1952–31 III 1955	MUBP – rozwiązany i podporządkowany MUdsBP w Katowicach	30
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO – rozwiązany i podporządkowany KM MO w Katowicach	6
Świętochłowice	1945–1946	MUBP – rozwiązany i podporządkowany MUBP Chorzów	
	1 V 1952–31 III 1955	MUBP	28–29
	27 XII 1956–1 V 1958	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	5
Tarnowskie Góry	1945–1954	PUBP	59–63
	1954–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	5–17
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	17–23
Tychy	1955	PDdsBP	48
	1955–1956	PUdsBP	
	27 XII 1956–1 II 1965	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	7–17
	1 II 1965–31 III 1967		
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KMiP MO	17–22
Wodzisław Śląski	1955	PUdsBP	30
	1955–1956	PDdsBP	
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	5–11
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	11–18
Zabrze	1945–1954	MUBP	60

Struktury

Miejscowość	Okres funkcjonowania	Nazwa	Przeciętne zatrudnienie
Zabrze	1955–1956	MUdsBP	55
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KM MO	15–23
Zawiercie	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KM MO	23–29
	1945	Istniały jednocześnie MUBP i PUBP	
	1945–1954	PUBP	65–70
	1955–1956	PUdsBP	55
	27 XII 1956–31 III 1967	Referat ds. Bezpieczeństwa KP MO	6–13
	1 IV 1967–31 V 1975	Referat ds. SB KP MO	13–14

Wykaz skrótów użytych w tabeli

KMiP MO	Komenda Miejska i Powiatowa Milicji Obywatelskiej
KM MO	Komenda Miejska Milicji Obywatelskiej
KP MO	Komenda Powiatowa Milicji Obywatelskiej
MUBP	Miejski Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
MUdsBP	Miejski Urząd do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
PDdsBP	Powiatowa Delegatura do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
PUBP	Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PUdsBP	Powiatowy Urząd do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
SB	Służba Bezpieczeństwa
UBP na MiP	Urząd Bezpieczeństwa Publicznego na Miasto i Powiat
UBP	Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUBP	Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego